

**10^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»
Αθήνα, 12-14 Νοεμβρίου 2015
(<http://www.eleto.gr/gr/Conference10.html>)**

Σάββατο, 14 Νοεμβρίου 2015, 17:10-19:10

Ανοικτή συζήτηση:

**«Για μια γραμματική του νεοελληνικού επιστημονικού λόγου –
Γλωσσικά και ορολογικά ζητήματα των ειδικών γλωσσών των
θεματικών πεδίων που δεν καλύπτονται από τις σύγχρονες
γραμματικές»**

Γραμματική του Νεοελληνικού Επιστημονικού Λόγου

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

1. Στόχος

Οι λίγες εργασίες που διαθέτουμε και αφορούν την ελληνική ορολογία λ.χ. της γλωσσολογίας περιορίζονται στο να εξετάζουν μεταφραστικά ζητήματα καθώς και την ορθότητα των όρων στη ΝΕ. Συνεπώς το ζήτημα που εξετάζει το στρογγυλό τραπέζι στο πλαίσιο του 10^{ου} διεθνούς συνεδρίου της ΕΛΕΤΟ είναι πρωτότυπο.

Η απουσία μιας «Γραμματικής του Νεοελληνικού Επιστημονικού Λόγου» (ΓΝΕΛ) έχει επισημανθεί πολλές φορές εδώ και αρκετά χρόνια.¹ Η καθαρεύουσα παρά το σχετικά σύντομο πέρασμά της από την ελληνική άφησε το αποτύπωμά της στη γλώσσα, ιδίως στο λόγιο τμήμα της. Σήμερα βέβαια το θέμα δεν τίθεται ως ζήτημα μεταξύ καθαρεύουσας και δημοτικής (Ξυδόπουλος 2002: 503), αλλά ως επιλογές μέσα στο λόγιο επίπεδο της νεοελληνικής, με το σκεπτικό ότι η δομή είναι αυτή που καθορίζει τη γλώσσα, και η δομή αναγνωρίζεται ως δομή της ΝΕ. Ωστόσο, οι Γραμματικές της ΝΕ και η γλωσσολογική έρευνα γενικά περιορίζονται στην περιγραφή μόνο του τμήματός της που αντιστοιχεί στη νόρμα, δηλ. στην ουδέτερη ζώνη, αφήνοντας απέξω το μεγαλύτερο τμήμα του λόγιου επιπέδου της. Αν φανταστούμε ότι οι διακρίσεις αυτές εκτείνονται πάνω σε ένα συνεχές με τη νόρμα/ουδέτερη ζώνη στη μέση και στη μία άκρη του συνεχούς τη λόγια ζώνη της γλώσσας και στην άλλη άκρη τη μη λόγια, γίνεται σαφές ότι οι περιγραφές της ΝΕ στις Γραμματικές είναι ελλιπείς. Νύξεις σε ορισμένα χαρακτηριστικά της λόγιας γλώσσας βρίσκονται καταγραμμένα στις Γραμματικές των

¹ Βαλεοντής (2001).

Holton, Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton (2004), και ιδίως των Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2005)² και Χατζησαββίδη & Χατζησαββίδου (2013).³

Πιο συγκεκριμένα, οι υπάρχουσες γραμματικές έχουν στόχο να καλύψουν τη σημερινή γενική γλώσσα της Νέας Ελληνικής, ενώ η ΓΝΕΛ θα έχει στόχο να καλύψει τις ιδιαιτερότητες των ειδικών πλευρών της Νέας Ελληνικής που χρησιμοποιούνται κατά την περιγραφή, ταξινόμηση, ερμηνεία και διδασκαλία σε ΑΕΙ των αντικειμένων των ειδικών επιστημονικών πεδίων. Συνεπώς η ΓΝΕΛ θα συμβάλει ουσιαστικά αφενός στην αρτιότερη περιγραφή της ΝΕ γλώσσας και αφετέρου στη διδασκαλία των ειδικών γλωσσών τόσο στους έλληνες όσο και στους αλλοδαπούς φοιτητές (Ξενοφώντος & Κατσογιάννου, 2015). Ειδικότερα για τους αλλοδαπούς προτείνεται παραλλαγή της μεθόδου CLIL⁴ (Ζάγκα 2014, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Ά., Ε. Ζάγκα & Μ. Ματθαίουδάκη, 2014).

Μια τέτοια γραμματική θα πρέπει να είναι περιγραφική⁵ και να στηρίζεται σε αντιπροσωπευτικό σώμα κειμένων (corpus). Κείμενα γραπτά⁶ από επιστημονικά περιοδικά όλων των γνωστικών αντικειμένων, πρακτικά επιστημονικών συνεδρίων, εγχειρίδια διδασκαλίας στα ΑΕΙ θα πρέπει να αποτελέσουν τη βάση για τη συγγραφή της ΓΝΕΛ. Αξίζει να σημειωθεί ότι από το corpus θα αποκλειστούν κείμενα εκλαΐκευσης επιστημονικού λόγου.

Τέλος προτείνεται η ΓΝΕΛ να κυκλοφορήσει σε ηλεκτρονική μορφή τόσο λόγω του όγκου της όσο και για λόγους ταχείας και αποτελεσματικής ανεύρεσης εκ μέρους του χρήστη.

2. Διάρθρωση

Η διεύρυνση αυτή στη γραμματική περιγραφή της ΝΕ, που αφορά την περιγραφή του ακαδημαϊκού/επιστημονικού λόγου, η οποία, όπως ήδη ελέγχθη, απουσιάζει από τις υπάρχουσες γραμματικές, θα εκτείνεται σε όλα τα επίπεδα της γλωσσικής ανάλυσης. Η ΓΝΕΛ, που θα διαρθρώνεται σε κεφάλαια, θα πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τα εξής:

1ο κεφάλαιο: Αρχές Ορολογίας

Προτείνεται (Βαλεοντής, 2015) να προηγείται ειδικό κεφάλαιο με τίτλο «Αρχές Ορολογίας», στο οποίο να παρουσιάζονται οι βασικές έννοιες του διεπιστημονικού

² Ειδικά η Γραμματική των Κλαίρη & Μπαμπινιώτη παρουσιάζει με εκτενή τρόπο την κλίση λόγιων ρημάτων στον ενεστώτα, παρατατικό, αόριστο στην ενεργητική και μεσοπαθητική φωνή (2005: 522-528), τις λόγιες μετοχές (2005: 234-235, 542-545), τις λόγιες προθέσεις (2005: 922-928).

³ Η Γραμματική των Χατζησαββίδη & Χατζησαββίδου καταγράφει ενδιαφέρουσες πληροφορίες για το στόχο μας συνοδεύοντάς τες με την επισήμανση ότι πρόκειται για χρήση σε τυπικό ύφος, λ.χ. γενική θηλυκών σε -ση/-σέως (2013: 40), σε -ούς (2013: 41), μετακίνηση τόνου (2013: 42, 49, 50), θηλυκά επίθετα σε -η (αντί -ια) (2013: 51), επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ (2013: 52, 53), επίθετα σε -ης, -ης, -ες και -ων, -ουσα, -ον (2013: 54-55), σε -ων, -ων, ον (2013: 55-56), μονολεκτικά παραθετικά (2013: 58), ο σποίος (2013: 69), ρηματικοί τύποι (2013: 83, 87, 88, 91, 92, 94, 96, 98, 99, 128), επίρρημα (2013: 100), πρόθεση (2013: 102, 140-143).

⁴ EMILE για τη γαλλόφωνη Ευρωπαϊκή Ένωση.

⁵ Και όχι ρητά ρυθμιστική.

⁶ Τα προφορικά κείμενα δεν αποκλείονται παρά μόνο για λόγους οικονομίας χρόνου. Λ.χ. θα μπορούσαν να αποτελέσουν τμήμα του σώματος κειμένων απομαγνητοφωνημένες παρουσιάσεις συνεδρίων.

πεδίου «Ορολογία». Συνοπτικά τα περιεχόμενα θα αφορούν τις έννοιες: αντικείμενα, έννοιες, χαρακτηριστικά, πλάτος και βάθος εννοιών, τύποι εννοιών, σχέσεις μεταξύ των εννοιών, ορισμοί, φύση και τύποι ορισμών, αρχές σύνταξης ορισμών, ποιότητα ορισμών, κριτήρια ελέγχου ποιότητας κατασκευής όρων (διαφάνεια, οικονομία, παραγωγικότητα κτλ.), ορολογική εργασία, ορολογικά προϊόντα και δεδομένα, τυποποίηση των όρων, διαβάθμιση αποδεκτότητας όρων, εναρμόνιση εννοιών και όρων κτλ. (ΕΛΟΤ 402: 2010, ΕΛΟΤ 561-1: 2006, Βαλεοντής 1997, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2001, Κατσογιάννου & Ευθυμίου 2004, Βαλεοντής & Μάντζαρη 2006). Θα δίνονται παραδείγματα εφαρμογής στα ειδικά θεματικά πεδία.

2ο κεφάλαιο: Τα κειμενικά είδη του επιστημονικού λόγου

Καταρχήν ο επιστημονικός λόγος εμφανίζεται με τη μορφή οργανωμένου κειμένου, συνεχούς ή ασυνεχούς (διαγράμματα, σχήματα, πίνακες, ιστογράμματα κτλ.). Από τα κριτήρια κειμενικότητας, δηλ. συνειδητοποίησης του τρόπου οργάνωσης, σύστασης και κατανόησης ενός κειμένου (Beaugrande & Dressler, 1981)⁷ θα μας απασχολήσουν ειδικότερα η συνοχή και η διακειμενικότητα μέσω των κειμενικών ειδών.

Η συνοχή (cohesion) κατά τους Halliday & Hasan (1976: 4) αφορά τις σημασιολογικές σχέσεις που υπάρχουν σε ένα κείμενο μέσω της μορφικής και γραμματικής αλληλουχίας και το ορίζουν ως κείμενο. Η συνοχή εμφανίζεται όταν η ερμηνεία ενός στοιχείου στο λόγο εξαρτάται από την ερμηνεία κάποιου άλλου στοιχείου, ενώ η διακειμενικότητα (intertextuality) βασίζεται στην ιδέα ότι τα κείμενα παράγονται και κατανοούνται χάρη στη γνώση που έχει αποκτηθεί από άλλα ομοειδή κείμενα (κειμενικά είδη). Προτείνεται συνεπώς το β' κεφάλαιο να περιλαμβάνει τους τύπους κειμένων του επιστημονικού λόγου (π.χ. περιγραφικά κείμενα λ.χ. περιγραφής πειράματος, επιχειρηματολογικά (Γεωργακοπούλου & Γούτσος 1999, Πολίτης 2000, Λέκκα 2005) κτλ. καθώς και τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του επιστημονικού κειμένου (Αραποπούλου & Γιαννουλοπούλου 2002, Κουτσογέλου-Μίχου 2009) –που συνήθως ταυτίζεται με τον επίσημο γραπτό λόγο– σε συνάρτηση με τις λειτουργίες των κειμενικών ειδών, όπως παρουσία ονοματοποιήσεων, π.χ. *διατυπώνω* → *διατύπωση*, *διαχέω* → *διάχυση*, *παράγω* → *παραγωγή*, παθητικής σύνταξης, σημασιολογικής και λεξικής πυκνότητας, ορολογίας, μακροπερίοδου λόγου, υποτακτικής σύνδεσης προτάσεων, κειμενικών δεικτών, ευρεία χρήση λόγιων μετοχών, και έκφραση κειμενικής στάσης (stance) (Γούτσος & Μπακάκου-Ορφανού 2006).

Σημαντικός για τη συνοχή του κειμένου είναι ο ρόλος των κειμενικών δεικτών (Κουτσογέλου 2009),⁸ που ανήκουν κυρίως στην κατηγορία των επιρρημάτων και των συνδέσμων, και διαθέτουν ισχυρή λειτουργία συνοχής. Εφόσον στα επιστημονικά κείμενα η επιχειρηματολογία και η λογική δόμηση κατέχουν σημαντική θέση, είναι

⁷ Τα άλλα κριτήρια είναι: η πληροφορικότητα (performativity), που σχετίζεται με την ισορροπία των ήδη γνωστών και των νέων πληροφοριών, η συνεκτικότητα (coherence), που αφορά την κειμενική σχέση που επιτυγχάνεται με βάση την εξωκειμενική γνώση του αποδέκτη, η προθετικότητα (intentionality), που αφορά τη συνειδητή πρόθεση επίτευξης συγκεκριμένων στόχων από την πλευρά του πομπού, η περιστασιακότητα (situationality), που χαρακτηρίζει την καταλληλότητα ενός κειμένου σε συνάρτηση με την κατάσταση επικοινωνίας και η αποδεκτότητα (acceptability), η οποία κρίνει την ικανότητα των αποδεκτών ενός κειμένου να αναγνωρίσουν έναν ή παραπάνω από τους παράγοντες που συνιστούν ένα κείμενο.

⁸ Υπάρχουν και άλλοι μηχανισμοί συνοχής όπως η αναφορά, η υποκατάσταση, η λεξική συνοχή.

φυσικό οι δείκτες να έχουν υψηλή συχνότητα εμφάνισης και να κατέχουν μια προβεβλημένη (αρχική ή δεύτερη) θέση στο εκφώνημα (Mélanie-Becquet & Prevoist 2014). Οι κειμενικοί δείκτες με σημασιολογικά κριτήρια⁹ στον γραπτό επιστημονικό λόγο αφορούν κυρίως προσθήκη, λ.χ. και, ακόμη, επίσης, επιπλέον, επιπρόσθετα, εκτός αυτού, πρώτον, δεύτερον, από την άλλη, ειδικά, συγκεκριμένα, δηλαδή, μ' άλλα λόγια, θέλω να πω, εννοώ, αντίθεση, λ.χ. αλλά, όμως, ωστόσο, κατά τα άλλα, παρόλο που, παρ' όλα αυτά, αιτιακότητα, λ.χ. επειδή, γιατί, διότι, γι' αυτόν τον λόγο, καθώς, γι' αυτό, επομένως, κατά συνέπεια, ως εκ τούτου, συμπερασματικά, τελικά, χρόνο, λ.χ. αρχικά, ύστερα, έπειτα, αμέσως μετά, στη συνέχεια, τελικά, πριν λίγο, ταυτόχρονα, πάλι, στο τέλος, στο εξής, πρόσφατα, αμέσως, στάση ομιλητή και διαλογικότητα, λ.χ. ας προσέξουμε αυτό που ακολουθεί,¹⁰ ανακεφαλαιώνοντας, κλείνοντας, τελειώνοντας (Κουτσουλέλου-Μίχου 2006).¹¹

Ειδικότερα η έκφραση κειμενικής στάσης αφορά τις γλωσσικές πραγματώσεις της αλληλεπίδρασης του κειμένου με α) τον συγγραφέα και β) τον αναγνώστη. Δηλωτικά της εμπλοκής του συγγραφέα είναι η χρήση μετριαστικών μηχανισμών (hedges) με χρήση δεικτών μετριασμού όπου εντάσσονται τα τροπικά ρήματα, λ.χ. μπορεί, είναι πιθανό, ενδέχεται, εμφατικών μηχανισμών (boosters), λ.χ. φυσικά, οπωσδήποτε, δεικτών τοποθέτησης (attitude markers), λ.χ. είναι αξιοσημείωτο/ ενδιαφέρον/ ανησυχητικό, η χρήση του συνοπτικού γενικά, του εμφατικού μάλιστα, των βεβαιωτικών εκφράσεων βέβαια, είναι βέβαιο, και τέλος η αναφορά στο εγώ/ εμείς (self-mention). Δηλωτικά της εμπλοκής του αναγνώστη/ακροατή είναι η επίκληση στην κοινή γνώση: προφανώς, ως γνωστόν, οι κατευθυντικές λεκτικές πράξεις: πρέπει να επισημανθεί, σημειωτέον ότι, οι (ρητορικές) ερωτήσεις.

Στη συνέχεια προτείνεται να ακολουθούν τα εξής κεφάλαια, που μας είναι οικεία από τις γραμματικές της γενικής γλώσσας: Φωνητική-Φωνολογία, Μορφολογία (κλίση και κατασκευή όρων), Σύνταξη, Σημασιολογία, Πραγματολογία:

3ο κεφάλαιο: Φωνητική-Φωνολογία

3.1 Στα συμφωνικά συμπλέγματα είναι αποδεκτά εκτός από τα [-λόγια] π.χ. /xt/, /ft/, /st/, και τα [+λόγια] και [+/-λόγια], π.χ. /kt/, /pt/, /fθ/, /sθ/, /xθ/, /kv/, /mf/, /nθ/ κτλ.: ανοιχτά φωνήεντα, αλλά συντακτικός, φτερό αλλά πτέρυγα (Αρχιτεκτονική), πτώχευση (λεξ. Οικονομίας), χτίζω αλλά από κτίσεως Ρώμης (Ιστορία), άκτιστο φως (Θεολογία).

3.2 Τονικές ιδιότητες κλιτικών μορφημάτων και επιθημάτων: στρογγυλός (όχι στρόγγυλος), -ικός (όχι -ικος) (Βούλγαρος → βουλγάρικος, βουλγαρικός).

Καταβιβασμός του τόνου στη γενική, π.χ. ποιόν ενεργείας (αλλά το ποσό της ενέργειας), Αρείου Πάγου.

3.3 Συχνότητα εμφάνισης τελικού -ν: ενάγων, κατ' αντιμωλίαν (Κριμπάς 2015).

⁹ Στη διεθνή βιβλιογραφία προτείνονται πολλές ταξινομήσεις. Εδώ ακολουθούμε την ταξινόμηση της Τσιαμούρη 2014.

¹⁰ Αξίζει να σημειωθεί ότι κειμενικοί δείκτες εστίασης της προσοχής του ακροατή σε ανεπίσημο προφορικό λόγο είναι τα *δε μου λες* (Σετάτος 1993), *νά σου πω*, *άκου να δεις*, που δεν απαντούν στον γραπτό επιστημονικό λόγο.

¹¹ Αξίζει να σημειωθεί ότι κειμενικοί δείκτες κλεισίματος λόγου σε ανεπίσημο προφορικό λόγο είναι τα *άντε*, *αυτά*, που δεν απαντούν στον γραπτό επιστημονικό λόγο.

3.4 Συνίζηση: η ασυνίζητη προφορά χαρακτηρίζει το επίσημο ύφος, π.χ. *ποιόν* (2 συλλαβές), *ζημία*, *κληρονομία*.

3.5. Χασμωδία, π.χ. *υπερωικός*.

3.6 Διεπαφή φωνολογίας – λεξιλογίου¹² αναφορικά με τις πρώην δασυνόμενες λέξεις για τον ρόλο που παίζουν στην κατασκευή νέων λέξεων (Βαλεοντής 2001, 2007), π.χ. *υφίστανται*, *αφελκυσμένο* (< rétracté), *εφαρμοσμένος* < (applied).

4ο κεφάλαιο: Μορφολογία

4.1 Κλίση

4.1.1 Λόγιες καταλήξεις στη γενική των αρσενικών ουσ. σε *-ας*, π.χ. *ταμίου*, *του μάρτυρος*, των θηλυκών ουσ. σε *-(σ)η*, σε *-α* και επίκοινων ουσιαστικών καθώς και της γενικής μετοχών στο θηλυκό, λ.χ. *αποφάσεως*, *εκδικάσεως*, *τραπέξης*, *της δικαστού*, *εκδοθείσης*, της αιτιατικής πληθυντικού, π.χ. *τους δικαστάς*, καθώς και των τριτόκλιτων της ΑΕ, π.χ. *ο όρχις – του όρχεως/όρχη*, *το οστούν/οστό*, *του οστού*, *του ενάγοντος*, *αιτούντος*, *ζημιώσαντος*, *Ελλάδος* (βλ. και Μουντοκαλάκης 2015, Κριμπάς 2015).

4.1.2 Γενική ουσιαστικών στο πλαίσιο πολυλεκτικών όρων, π.χ. *ποιόν ενεργείας*, *δομή επιφανείας* (αλλά και *δομή επιφάνειας*).

4.1.3 Κλητική: *κύριε Εισηγητά*, *Ανακριτά*, *Εισαγγελεύ*, *κύριοι Δικασταί* (Κριμπάς 2015).

4.1.4 Επίκοινα (για το θηλυκό χρήση του τύπου του αρσενικού): *ο/η δικαστής*, *ο/η πρόεδρος*, *ο/η συνήγορος*.

4.1.5 Ουσιαστικά ιδιόκλιτα, αρχαιοκλιτα π.χ. *μυς*, *ηχώ*, *φρέαρ*, *ήπαρ*, *άστν*.

4.1.6 Κλίση επιθέτων και ουσιαστικοποιημένων επιθέτων σε *-ης*, *-ης*, *-ες*: *αδιαφανής*, *ασθενής*, *διαρκής*, *διατενής*, *μονοσθενής*, *δισθενής*, *υγιής*, *ακριβής*, *ευφυής*, σε *-ύς*, *-εία*, *-ύ*, λ.χ. *του ασθενούς/ασθενή*, *βαρέος*.

4.1.7 Διατήρηση των δικατάληκτων επιθέτων: *ανήκεστος βλάβη*, *επίμορτος αγροληψία*.

4.1.8 Ουσιαστικοποίηση εμπρόθετων αναφορικών αντωνυμιών: *ο καθ' ού*, *η καθ' ής*, *ο υπερ ού* (Κριμπάς 2015).

4.1.9 Επιρρήματα σε *-ως* και σε *-ί*, π.χ. *πολιτικώς ενάγων*, *αχρεωστήτως*, *αμελλητί*, *ατιμωρητί* (Κριμπάς 2015).

4.1.10 Κλίση λόγιων ρημάτων, λ.χ. σε *-ώμαι*, σε ενεστώτα και παρατατικό στην ενεργητική φωνή, π.χ. *πληροί* και στη μεσοπαθητική, π.χ. *αποκαθίσταται*, *μετατίθεται*, *υπόκειται* κτλ.

4.1.11 Κλίση παθητικού παρατατικού, π.χ. *εγράφετο*, *εκαλούντο*.

4.1.12 Εσωτερική αύξηση των προθηματοποιημένων ρημάτων στον παρατατικό και στον αόριστο. Η τονισμένη εσωτερική αύξηση άλλοτε διατηρείται και άλλοτε όχι, π.χ. *ανέπτυξε*, *κατέθεσε*, *επέβαλε*, *διέπραξε*, *απέκρουσε*, ενώ υπάρχει διακύμανση στα *εξάντλησε* (και *εξήντλησε*), *πρόσθεσε* (και *προσέθεσε*) κτλ.

¹² Στη ΝΕ δεν λειτουργεί ο κανόνας της ΑΕ σύμφωνα με τον οποίο τρέπονται σε δασέα τα ψιλά σύμφωνα μπροστά από δασυνόμενο φωνήεν. Θεωρούμε ότι πρόκειται για κληρονομιά λεξικών θεμάτων στα οποία λειτούργησε παλαιότερα ο κανόνας αυτός.

4.1.13 Τύποι του παθητικού αορίστου: υπάρχει διακύμανση στα εισάχθηκε (εισήχθη), εξάχθηκαν (εξήχθησαν), λήφθηκε (ελήφθη), συμπεριλήφθηκε (συμπεριελήφθη), υπογράφηκε (υπογράφηκε, υπογράφθηκε, υπεγράφη), δόθηκε (εδόθη), δέχθηκαν (εδέχθησαν), ζητήθηκε (εζητήθη) κτλ.¹³

4.1.14 Παρουσίαση του κλιτικού συστήματος καθώς και της χρήσης όλων των μετοχών (ενεργητικού/ παθητικού ενεστώτα, ενεργητικού/ παθητικού αορίστου, ενεργητικού/ παθητικού παρακειμένου) που χρησιμοποιούνται στον επιστημονικό λόγο, είτε ως μετοχές είτε ως επίθετα είτε ως ουσιαστικοποιημένα επίθετα. Π.χ. *διασταυρώνω* αλλά *διασταυρούμενος* (βλ. και Βαλεοντής & Φραγκόπουλος 2005, Καλλέργης & Γεωργουλέα 2009, Βαλεοντής 2015, Κριμπάς 2015). Π.χ.

Μετοχές ενεργητικού ενεστώτα: *ανιών, αποκλίνων, γειτνιάζων, δεσπόζων* (< c-commanding), *αντιδρώσα ουσία* (Ευσταθίου 2015), *ελλείπων, ενεργούν (πρόσωπο), κατιών, λανθάνον σύμφωνο, πλεονάζων, σημαίνον, σημαίνουσα (μονάδα), δευτερεύουσα, φθίνουσα διαβάθμιση.*

Διακύμανση υπάρχει στον τύπο της γενικής των επιθετικοποιημένων ή ουσιαστικοποιημένων μετοχών σε -ων: *ο παρών, του παρόντος ή του παρόντα ὁ αιτών, του αιτούντος ή του αιτούντα ὁ επιβλέπων καθηγητής, του επιβλέποντος καθηγητού ή του επιβλέποντα καθηγητή* κτλ.

Μετοχές μεσοπαθητικού ενεστώτα: *δασυνόμενος, διακλαδούμενος, εναλλασσόμενος, δομικά επιβαλλόμενος, επικαλυπτόμενος, μη κυβερνώμενος, μετακινούμενος, παλλόμενος, παραγόμενος, πάσχων, περιπλανώμενος, προστριβόμενος, σημαινόμενο, τονούμενος.*

Μετοχές ενεργητικού αορίστου πρώτου σε -ας, -ασα, -αν και δεύτερου σε -ών, -ούσα, -όν.

Μετοχές παθητικού αορίστου σε -είς, -είσαι, -έν, π.χ. *απολεσθείς.*

4.2 Κλίση – διεπαφή με το λεξιλόγιο

4.2.1 Εδώ εντάσσουμε τις περιπτώσεις μετοχών με λειτουργία επιθέτου που φέρουν αναδιπλασιασμό. Πρόκειται για λόγια αλλόμορφα συντελικού θέματος:¹⁴ *ανακεκαμμένο* (< rétroflexe), *διακεκομμένος, διατεταγμένος, μεμονωμένος,*¹⁵ *πεπερασμένος (αριθμός), πεπιεσμένες πτυχές, πεπλατυσμένες χορδές, πεπληρωμένη παύση, περικεκομμένος, σονδεδεμένος, συνηρημένος, συντετμημένος, τεταμένος, υποκατεστημένος.*

4.2.2 Παρουσία δοτικής σε στερεότυπες εκφράσεις: *νόμω αβάσιμος, δικηγόρος παρ' Εφέταις* (Κριμπάς 2015).¹⁶

¹³ Υπάρχει και η εναλλακτική με τον τύπο του παρακειμένου, π.χ. *έχει εισαχθεί/εξαχθεί, (συμπερι)ληφθεί.*

¹⁴ Στη ΝΕ δεν λειτουργεί ο κανόνας της ΑΕ σύμφωνα με τον οποίο ρηματικοί τύποι σχηματίζονται με αναδιπλασιασμό.

¹⁵ Διαφορετικό από το *μονωμένος* 'με μόνωση'.

¹⁶ Παρόμοια η δοτική δεν θα εμφανίζεται ως ενεργή πτώση στο κλιτικό μορφολογικό σύστημα. Για το λόγο αυτό οι τύποι σε δοτική ως τμήμα φρασεολογισμών ή πολυλεκτικών συνθέτων εντάσσονται στο λεξιλόγιο ως κληρονομία.

4.3 Κατασκευή λεξικών μονάδων

Παρουσίαση με πληρέστερο τρόπο των κανόνων παραγωγής και σύνθεσης που αποτελούν μήτρα κατασκευής επιστημονικών όρων (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1997, 2005, 2007, 2013β, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2003, Βαλεοντή 2007, Βαλεοντής 2007). Με βάση το είδος της σημασίας (γραμματική ή λεξική) και όχι την αυτονομία,¹⁷ δηλ. το αν πρόκειται για ελεύθερα ή δεσμευμένα μορφήματα, θα ενταχθούν στην παραγωγή και ειδικότερα στην προθηματοποίηση (και όχι στη σύνθεση) οι όροι που κατασκευάζονται με τις προθέσεις της ΑΕ και της ΝΕ, π.χ. *υπογράφω, εισβάλλω, αντιλέγω, καταγράφω, μεταβάλλω*. Η παραγωγή θα περιλάβει επίσης την επιθηματοποίηση, δηλ. κατασκευή όρων με τη συμμετοχή επιθήματος, π.χ. *φωνήεν* → *φωνηεντικός*. Η σύνθεση θα περιλάβει μονάδες του τύπου Θέμα – Λέξη π.χ. *κοσμοθεώρηση*, Θέμα – Θέμα π.χ. *ετερόφωτος*, Λέξη – Λέξη π.χ. *αγοραφοβία, μεταφραστικό δάνειο*, τη συμφυματοποίηση π.χ. *κωδικοποιώ*, και τα συμμείγματα (blends)¹⁸ π.χ. *μορφοφωνολογία (μορφολογία+φωνολογία)*.

Ακόμη στο πλαίσιο αυτό θα γίνει αναφορά στις ρίζες, στα προθήματα, επιθήματα και ειδικά συνθετικά που είναι απαραίτητα στην παραγωγή και σύνθεση νέων όρων. Πλήρης κατάλογος των στοιχείων αυτών θα παρατεθεί στα παραρτήματα.

4.3.1 Οι όροι από την άποψη της μορφολογικής κατασκευής τους είναι μονολεκτικοί ή πολυλεκτικοί. Οι μονολεκτικοί με εσωτερική δομή είναι είτε 1) παράγωγοι:

α) προθηματοποιημένοι, π.χ. *αμφίσημος, ανασύνθεση, αντιγραμματικός, αποκωδικοποιώ, ασύμβατος, ασυνεχής, άφωνος, διαγλώσσα, διεπίπεδο, επανάλυση, επαναδρομή, μεταγλώσσα, μετασηματίζω, μετακυκλικός, προράχη, προσλεκτικός, σύμφραση, συνάρθρωση, συνεφανίζομαι, συναναφορικός, υπεργενίκευση, υπερδιόρθωση, υπερτεμαχιακός, υπογλώσσα, υπόνυμο, υπονόημα, υποκατηγοριοποιώ, υποχαρακτηρισμένος, ή*

β) επιθηματοποιημένοι,¹⁹ π.χ. *άρθρωση, γραμμικότητα, διγλωσσία, λέξημα*: είτε

2) σύνθετοι, π.χ. *ετερόπυτος, ιδεόγραμμα, καθοδικοανοδικός (μουσικός τόνος), κοσμοθεώρηση, μονόγλωσσος, πολύσημος, ποσοδείκτης*. Εδώ εντάσσουμε, όπως έχει ήδη λεχθεί, και τους σύνθετους όρους με δεσμευμένα θέματα/συμφύματα, π.χ. *κωδικοποιώ, ουδετεροποιώ, ουρανοκοιμημένος, λεξικολογία, μορφολογία, περισσολογία, σημασιολογία*, καθώς και τα συμμείγματα/συμφυρμούς, π.χ. *μορφο(λογία)φωνολογία*: είτε

3) μετατροπισμένοι,²⁰ π.χ. *άηχο* (← *άηχος*), *αυθαίρετο* (← *αυθαίρετος*), *φωνητική* (← *φωνητικός*), *ακουστική* (← *ακουστικός*), *βοηθητικό* (← *βοηθητικός*), *έμφυχο* (← *έμφυχος*), *θαυμαστικό* (← *θαυμαστικός*), *θηλυκό* (← *θηλυκός*), *λεξικό* (← *λεξικός*), *υποτακτική* (← *υποτακτικός*).

¹⁷ Το γεγονός ότι τα προθήματα *ανα-, δια-, επι-, συν-* λειτουργούν στα μαθηματικά και ως προθέσεις δείχνει ότι το κριτήριο της αυτονομίας στερείται ευστάθειας.

¹⁸ Η σύμμιξη είναι η διεργασία συνδυασμού και σύντηξης δύο ή περισσότερων όρων με αποτέλεσμα την κατασκευή του συμμείγματος, που είναι μονολεκτικός όρος, π.χ. *ευρω(παϊκή) βουλή* → *ευρωβουλή*. Ορισμένοι χρησιμοποιούν τον όρο *συμφυρμός*.

¹⁹ Υπάρχουν και παράγωγα πολυλεκτικών όρων, π.χ. *ακρογλωσσικός*.

²⁰ Οι όροι παράγονται με τη μετατροπή (conversion). Πιο συγκεκριμένα εδώ πρόκειται για ουσιαστικοποίηση επιθέτου.

Οι πολυλεκτικοί όροι ανήκουν στη σύνθεση και σχηματίζονται κυρίως με βάση τα σχήματα (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1986):

1) ΕΟ, π.χ. *άμεσα συστατικά, αυτόματη μετάφραση, γενική γλωσσολογία, γλωσσική αλλαγή, γλωσσική πράξη, γλωσσικό σημείο, δεύτερη άρθρωση, δεύτερη γλώσσα, δομική αμφισημία, δυναμικός τόνος, ελάχιστο ζεύγος, ελεύθερη ποικιλία, ινδοευρωπαϊκή γλώσσα, κυριλλικό αλφάβητο, μεταφραστικό δάνειο, μητρική γλώσσα, φραστικός δείκτης, φυσικός ομιλητής, γονική μέριμνα, βαρεία αμέλεια.*

2) Ο+(ορ. Άρθρο)+Ογεν., π.χ. *αναγνώριση ομιλίας, κορυφή συλλαβής, μέρος του λόγου, μέσο επικοινωνίας, σύνθεση ομιλίας, τρόπος άρθρωσης,*

3) ΟΟ ομοιόπτωτο, π.χ. *γλώσσα-αντικείμενο, λέξη-κλειδί, μητέρα-γλώσσα, και σπανιότερα με άλλα σχήματα: θ-ρόλος, Χ-τονούμενο, έν διά δυοίν.*

4.3.2 Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στην περιγραφή των επιστημονικών επιθημάτων που είναι ειδικά σε κάθε επιστημονικό τομέα, λ.χ. *-ωμα* (Ιατρική, Βοτανολογία, Βιολογία, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2003, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2013β), *-ίτιδα* (Ιατρική, Βαλεοντή 2007), *-όνιο* (Σωματιδιακή Φυσική, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2009), *-ημα* (Γλωσσολογία, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1997)²¹ κτλ.

4.3.3 Πρέπει να περιγραφούν και τα επιθήματα που εμφανίζονται τόσο στη γενική γλώσσα όσο και στον επιστημονικό λόγο, που αποτελούν μέσα κατασκευής όρων που ανήκουν σε πολλούς τομείς:

-ι(α)κός/-τικός: αληθειακός, αντιληπτικός, αντιπαραθετικός, αρθρωτικός, αρκτικός, γενετικός, γλωσσιδικός, γνωσιακός, γραμμικός, δεικτικός, διακριτικός, διαχρονικός, δομικός, εκφωνηματικός, εναρκτικός, εξακολουθητικός, επικοινωνιακός, επιτελεστικός, επιτονικός, εργασιακός, ηχητικός, κανονιστικός, κατηγορηματικός, κειμενικός, κλητικός, κλιτικός, λαρυγγικός, λειτουργικός, λεξικός, λεξιλογικός, λεξικολογικός, μεγεθυντικός, μετασχηματιστικός, μορφηματικός, μορφικός, μορφολογικός, παλμικός, παραδειγματικός, παρατακτικός, παρενθετικός, περιγραφικός, πλευρικός, ποιητικός, ποιοτικός, πολυλεκτικός, πραγματωσιακός, προσωδιακός, πτωτικός, ρηματικός, σταφυλικός, συγκεκριμένος, συγκολλητικός, συμφραστικός, συμφωνικός, συναρτησιακός, συνδετικός, συνδυαστικός, συνθετικός, συνταγματικός, συντακτικός, συνωνυμικός, συσχετιστικός, τροπικός, τυπικός (< formal), υπερωικός, υπολογιστικός, υποτακτικός, υφολογικός, φαρυγγικός, φατνιακός, φωνηεντικός, φωνηματικός, φωνητικός, φωνολογικός·

-(ι)αίος: βαθμιαίος, γναθιαίος, μεσαίος, ραχιαίος, στιγμιαίος·

-ση: απόκλιση, άρθρωση, δάσυνση, ενδοσκοπήση, επαύξηση, επέκταση, επιτόνιση, κατάκτηση, κατάτμηση, οντογένεση, παράταξη, συνυποδήλωση, υπόταξη, χαλάρωση·

-ία: διαχρονία, διγλωσσία, ομιλία, συγχρονία, συνωνυμία, υπερωνυμία·

-τητα: αμφιμονοσημαντότητα, αποδεκτότητα, ασυμβατότητα, γραμματικότητα, γραμμικότητα, δασύτητα, διακριτικότητα, ηχηρότητα, λιτότητα, μακρότητα, ουρανικότητα, προσβασιμότητα, ρινικότητα, συνθετικότητα, τροπικότητα, υποκαταστασιμότητα·

²¹ Λ.χ. ένθημα, λέξημα, μόνημα, μόρφημα, προσώδημα, σήμημα, τάξημα, χρόνημα, φώνημα.

-της: ακροατής, αποδέκτης, αρθρωτής, δείκτης, διαμορφωτής, δράστης, κυβερνήτης, ομιλητής, ενεργοποιητής, πληροφορητής, ρηματοποιητής, ταξινομητής, τελεστής

-ιστής: γενετιστής, δομιστής, στρουκτουραλιστής

-τός: αποδεκτός, αρθρωτός, γραπτός, ζευγαρωτός, προβλεπτός

-μα: εκφώνημα, νόημα, όρισμα, προσάρτημα, σύνταγμα

-μός: δανεισμός, ορισμός, περιορισμός, προσδιορισμός

-σμος: εναλλάξιμος, προβλέψιμος, προσβάσιμος

-ώδης: θεμελιώδης, ουσιώδης

-ειδής: επιθηματοειδές, προθηματοειδές, προσφυματοειδές, στηλοειδής, σχισμοειδής, φωνηεντοειδής

-ισμός: ευφημισμός, ισομορφισμός, ισοχρονισμός, νεολογισμός, συγκρητισμός (< syncretism), συγκριτισμός (< comparatism), συμπεριφορισμός (behaviourism), φωνηεντισμός (vocalisme).

-ως και -ί για την κατασκευή επιρρημάτων λ.χ. στατιστικώς, πολιτικώς ενάγων, αχρεωσήτως, αμελλητί, ατιμωρητί (Κριμπάς 2015).

5ο κεφάλαιο: Σύνταξη

Τα επιστημονικά κείμενα χαρακτηρίζονται από συντακτική πολυπλοκότητα λόγω του ότι απαιτείται η χρήση μακροπερίοδου λόγου και υποτακτικής σύνδεσης των προτάσεων. Εδώ θα γίνει αναφορά μόνο στη σύνταξη της πρότασης, γιατί η σύνταξη του κειμένου εξετάζεται στο 2^ο κεφάλαιο.

5.1 Χρήση λόγιων προθέσεων που συντάσσονται με γενική, π.χ. *προ* για δήλωση χρόνου και τόπου καθώς και σε στερεότυπες εκφράσεις.²² Άλλα παραδείγματα: *διά μέσου, διά βίου, εξ επαφής, επί Τουρκοκρατίας/βασιλέως Χ, προ Χριστού, προ του φαγητού, υπέρ τρίτων, μεταξύ των γευμάτων, εντός, εκτός, εναντίον, λόγω* κτλ. (βλ. και Κριμπάς 2015).

5.2 Ρήματα που συντάσσονται με γενική, π.χ. *δικαιούμαι, επιζώ, έπομαι, επωφελούμαι, προηγούμαι, στερούμαι, τυγχάνω, υπερισχύω* τινός κ.ά.

5.3 Χρήση του *ουδείς*: *ουδείς λόγος συντρέχει, ουδεμία ένδειξη υφίσταται* (Κριμπάς 2015).

5.4 Χρήση υπερβατού σχήματος: *η εν θέματι υπ' αριθμ. 1134/2012 απόφαση, κατά την κρατήσασα στο Δικαστήριο γνώμη* (Κριμπάς 2015).

6ο κεφάλαιο: Σημασιολογία

6.1 «Συνωνυμία» ανάμεσα σε λέξεις γενικής γλώσσας και ακαδημαϊκού/επιστημονικού λεξιλογίου, π.χ. *διαβάζω-μελετώ, παίρνω-λαμβάνω, λερώνω-μολύνω, μεγαλώνει-αναπτύσσεται, σκάλα-κλιμακοστάσιο, πόρτα-θύρα, σπίτι-οικία* (Κριμπάς 2015).

6.2 Διαπιστώνεται ότι υπάρχουν λέξεις της γενικής γλώσσας που χρησιμοποιούνται στην ορολογία με νέα εξειδικευμένη σημασία, π.χ. *αντίσταση, τάση* (Φυσική), *κλίμακα* (Μουσική), *τόξο* (Μαθηματικά, Αρχιτεκτονική), *σκηνή* (Θεατρολογία), *διακριτικός* (< γαλλ. distinctif) (Γλωσσολογία).

²² Μη λόγια συνώνυμα: *πριν, προτού*.

6.3 Διαπιστώνεται ότι υπάρχουν όροι με ίδιο σημαίνουν αλλά διαφορετικό σημαινόμενο που χρησιμοποιούνται σε διαφορετικά ειδικά λεξιλόγια, π.χ. *υποκείμενο* (Γλωσσολογία – Στατιστική), *σθένος* (< γερμ. Valenz) (Χημεία – Γλωσσολογία). Αυτό πολλές φορές συνιστά αποτέλεσμα δανεισμού από μια επιστήμη σε άλλη.²³

6.4 Έμφαση θα δοθεί στα σχήματα λόγου και ιδιαίτερα στη μεταφορά, ένα σχήμα παρεξηγημένο, όταν θεωρείται απλώς διακοσμητικό στοιχείο του λόγου. Η ορολογία κάνει ευρύτατη χρήση του σχήματος της μεταφοράς στην κατονομασία των εννοιών, π.χ. *στεφανιαία αρτηρία* (Καρδιολογία), *έλικας* (Βιολογία), *ηχητικό κύμα*, *ζώνη συχνοτήτων*, *κοιλία* (Ακουστική), *κατώφλι – οροφή* (Ακουστική, Οικονομία), *ημισφαίριο* (Ανατομία), *κεφαλή* (Ακουστική, Γλωσσολογία), *αυχένος* (Γεωλογία) κτλ. Αξίζει να σημειωθεί η μεταφορά όρων από την κατονομασία μερών του σώματος στη Γεωλογία σε μέρη του γήινου τοπίου αλλά και σε άλλες επιστήμες. Ενδεχομένως στη ΓΝΕΛ να εξεταστούν και άλλα σχήματα λόγου όπως η μετωνυμία, η κατάχρηση κτλ.

7ο κεφάλαιο: Πραγματολογία

Αφορά το επίπεδο ύφους: επίσημο, τυπική περίπτωση επικοινωνίας καθώς και τη διάκριση +/- λόγιο (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2005).

8ο κεφάλαιο: Λεξιλόγιο

8.1 Το ακαδημαϊκό λεξιλόγιο περιλαμβάνει το επιστημονικό λεξιλόγιο, π.χ. *μέθοδος*, *ποσότητα*, που απαντά γενικά στα επιστημονικά κείμενα, και το λεξιλόγιο ορολογίας, που είναι ειδικό σε κάθε επιστήμη (Μπακάκου-Ορφανού 2005, Κατσαλήρου 2012).

8.2 Υπάρχουν λεξικές μονάδες που δεν χρησιμοποιούνται στη γενική γλώσσα παρά μόνο σε ειδικά επιστημονικά λεξιλόγια. Οι μονάδες αυτές ανήκουν στο λεξιλόγιο ορολογίας, π.χ. *νετός*, *υδρομετέωρα* (Μετεωρολογία), *φώνημα* (Γλωσσολογία), *μίτωση*, *επιθηλιακός ιστός* (Βιολογία).

8.3 Θεματική αλλομορφία. Παρατηρείται χρήση λόγιων θεμάτων σε αντίθεση με το γενικό λεξιλόγιο: *εναλλάσσω* – (αλλά *ζαναλλάζω*), *γεινιάζω* – (αλλά *γειτονεύω*), *παλαιός* (π.χ. *παλαιοβουλγαρική*) – αλλά *παλιός* (*παλιά συνήθεια*), *προσροφώ* – αλλά *ρουφώ* (Ευσταθίου 2015). Ωστόσο υπάρχει διακύμανση: *πίσω φωνήεν* και *οπίσθιο φωνήεν*, *άλυσος* και *αλυσίδα* αλλά *αλυσοειδής*, *ελάχιστο ζεύγος* και *ελάχιστο ζευγάρι*. Επίσης διατηρείται ως κληρονομιά η αντίθεση στα ΑΕ ρηματικά και ονοματικά θέματα, π.χ.

κατανέμω/κατανεμητικός – *κατανομή*,

κατατέμνω – *κατάτμηση*,

προφέρω – *προφορά/προφορικός*,

συνέχω – *συνοχή/συνοχικός/συνοχικότητα*

απαλείφω – *απαλοιφή*.

Επίσης διατηρούνται ΑΕ ειδικά θέματα, λ.χ. *όνομα/-ώνυμο*: *ακρωνύμιο*, *αυτόνυμο*, *μερώνυμο*, *μετωνυμία*, *ολώνυμο*, *ομώνυμο*, *παρώνυμο*, *συνώνυμο*, *υπερώνυμο*, *υπώνυμο*.

²³ Πρόκειται για ένα είδος εσωτερικού δανεισμού (βλ. Guilbert, 1965, 1967).

8.4 Λεξική άρνηση, δηλ. χρήση του *μη* μπροστά από ουσιαστικά, επίθετα, μετοχές και επιρρήματα: *μη αλλοτριώσιμος, μη αναλύσιμος, μη αντηχητικός, μη αποδεκτότητα, μη αριθμήσιμος, μη ασυνεχής, μη αυτόνομος, μη γλωσσική εμπειρία, μη γραμμικός, μη διαβαθμίσιμος, μη διαγραμματικές γλώσσες, μη διακριτικό χαρακτηριστικό, μη ισοδύναμος, μη καθαρός, μη μετριασμένος, μη μητρική ποικιλία, μη οργανική θέση, μη ορθός σχηματισμός, μη παραγωγικός, μη παρεμφατικός, μη περιοριστικός, μη πραγματικός, μη πυρηνικός, μη στρογγυλός, μη συνοπτικός.*

8.5 Απαρέμφατο με λειτουργία ουσιαστικού στο ουδέτερο γένος: *δεσπόζειν (<c-command), το δικάζειν, το δικάζεσθαι, το εκλέγειν, το εκλέγεσθαι* (Κριμπάς 2015).

8.6 Αρκτικόλεξα

Στη γλωσσολογία ιδίως από τον Chomsky και ύστερα χρησιμοποιούνται αρκτικά γράμματα όρων για να χαρακτηρίσουν συντακτικά μια μονάδα, π.χ. P συμβολίζει την πρόταση (Phrase), NP την ονοματική φράση (Noun Phrase), VP τη ρηματική φράση (Verbal Phrase). Επίσης διαπιστώνεται γενικευμένη χρήση των αρκτικόλεξων στον επιστημονικό λόγο, π.χ. HPSG ‘Head-driven Phrase Structure Grammar’ (Γλωσσολογία), ΣτΕ ‘Συμβούλιο της Επικρατείας’ (Νομική) (Κριμπάς 2015).

8.7 Η διεθνής ορολογία

Το υποκεφάλαιο αυτό θα είναι χρήσιμο όχι μόνο για τους έλληνες επιστήμονες, αλλά και για τους ξένους που ασχολούνται με την οροδοσία (Βαλεοντής & Κριμπάς 2014). Θα γίνει λόγος για τον εξωτερικό δανεισμό ως πηγή εμπλουτισμού της ελληνικής ορολογίας καθώς και για τα προθήματα, τα επιθήματα, τα συνθετικά και τα σχηματιστικά στοιχεία που έχουν διεθνοποιηθεί (Γιαννουλοπούλου 2001, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2013α).

Από ετυμολογική άποψη οι όροι προέρχονται από (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1997):

1) εσωτερικές πηγές, δηλ. από ελληνογενείς όρους, κληρονομιά κυρίως από την ελληνική παράδοση και έχουν υιοθετηθεί αυτούσιοι στους σύγχρονους επιστημονικούς κλάδους, π.χ. *ρήμα, φωνήεν, ανατομικός*. Ορισμένοι από αυτούς έχουν εισαχθεί και σε άλλες γλώσσες, λ.χ. από την αγγλ. *αόριστος > aorist, ανακόλουθο > anacoluthon, άπαξ > hapax, μεταφορά > metaphor*.

2) εξωτερικές πηγές, δηλ. ως αποτέλεσμα δανεισμού από άλλες γλώσσες, κυρίως την αγγλική, τη γαλλική και τη γερμανική λόγω του ότι οι θεωρίες και η έρευνα εκπονούνται κυρίως στο εξωτερικό. Ο δανεισμός αυτός (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1994) είναι είτε

α) άμεσος,²⁴ π.χ. *clitic, corpus, pidgin, sabir, schwa, κρεολές γλώσσες, νόρμα, αμάλαγμα, ιμβερτάση, κονστρουκτιβισμός, μαρκαρισμένος, μινιμαλιστικός, ρεδουκτάση, στάνταρντ (γλώσσα), στρουκτουραλισμός, φορμαλισμός,*²⁵ είτε

β) έμμεσος, ο οποίος παίρνει τη μορφή:

(i) μεταφραστικών δανείων,²⁶ π.χ. αγγλ. *affix > NE πρόσφυμα/παράθημα*, είτε

²⁴ Είναι μικρός ο αριθμός των άμεσων δανείων, ωστόσο απαιτείται ειδικό κεφάλαιο στη ΓΝΕΛ με πληροφορίες ιδίως για τη φωνολογία και μορφολογία των άμεσων δανείων.

²⁵ Υπάρχουν και υβρίδια, π.χ. *παλατογράφημα*.

²⁶ Βλ. Κατσογιάννου & Ευθυμίου (2004: 27-8), Κακριδή-Φερράρι (2001: 203).

(ii) δανείου από αναγνώριση (διεθνισμοί), π.χ. αγγλ. *antonym* > ΝΕ *αντώνυμο*, *phatic* > *φατικός* είτε τέλος

(iii) σημασιολογικού νεολογισμού, π.χ. γερμ. *Valenz* > ΝΕ *σθένος*, αγγλ. *mark, marked, unmarked* > *σημαδεύω, σημαδεμένος, ασημάδευτος*.

Συνεπώς πρέπει η ΓΝΕΛ να συμπεριλάβει υποκεφάλαιο για τον εξωτερικό δανεισμό (βλ. 8.7.5).

8.7.1 Αντιστοιχίες

Η απόδοση στα ελληνικά στις περιπτώσεις των μεταφραστικών δανείων και του σημασιολογικού νεολογισμού διευκολύνεται από τις διαγλωσσικές αντιστοιχίες που διαπιστώνεται ότι υπάρχουν τόσο ανάμεσα σε όρους όσο και σε μορφήματα που εμπεριέχονται στους όρους (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1997), π.χ. ανάμεσα σε:

προθήματα, λ.χ. ΝΕ *αμφι-* (*αμφισημία*) – γαλλ. *ambi-* (*ambiguïté*),

επιθήματα, λ.χ. ΝΕ *-(ό)τητα* (*ηχηρότητα*) – γαλλ. *-ité* (*sonorité*),

σηματιστικά στοιχεία, λ.χ. ΝΕ *-ποι(ώ)* (*λεξικοποιώ*) – γαλλ. *-iser/-ifier* (*lexicaliser*) και

δομές, π.χ. ΝΕ ΕΟ (*άμεσο συστατικό*) – γαλλ. ΟΕ (*constituant immédiat*),

ΝΕ Ο(+ορ. Άρθρο)+Ογεν (*δομή επιφανείας*) – γαλλ. ΟdeO (*structure de surface*),

ΝΕ ΟΟ (*γλώσσα στόχος*) – γαλλ. (*langue-cible*).

8.7.2 Αναντιστοιχίες

Ωστόσο προκύπτουν προβλήματα, επειδή οι παραπάνω αντιστοιχίες δεν είναι απόλυτες. Εντοπίσαμε τις ακόλουθες περιπτώσεις (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1997):

1) διακλάδωση με α) τη σύγκλιση, π.χ. γαλλ. επίθημα *-tion* (*articulation, accentuation*) – ΝΕ *-ση* (*άρθρωση*) αλλά και *-μός* (*τονισμός*) και β) την απόκλιση, π.χ. ΝΕ πρόθημα *προ-* (*προϋπόθεση, πρόταση*) – γαλλ. *pré-* (*présupposition*) αλλά και *pro-* (*proposition*), *μετα-meta- μεταγλώσσα, post- μετακυκλικός post-cyclic*

2) ψευδόφιλες λέξεις,²⁷ π.χ. ΝΕ *επίθετο* – γαλλ. *adjectif* ≈ *épithète* *επιθετικός προσδιορισμός*· επίσης το πρόθημα της αγγλικής *pro-*, λ.χ. *pro-American* έχει την έννοια της υποστήριξης, ενώ το *προ-* της ελληνικής δηλώνει το προτερόχρονο. Αυτό σημαίνει ότι λ.χ. ο όρος *pro-inflammatory* δεν μπορεί να μεταφραστεί *προ-φλεγμονώδης* (Μουντοκαλάκης 2015).

3) δυνατότητες εναλλακτικών επιλογών στις δομές, π.χ. ΝΕ ΕΟ (π.χ. *γλωσσικό επίπεδο*) – γαλλ. (*niveau de langue*), ΝΕ ΕΟ (*βαθιά δομή*) και Ο(+ορ. Άρθρο)+Ογεν. (*δομή βάθους*) – αγγλ. ΕΟ (*deep structure*).

8.7.3 Πηγή όρων

Επίσης ένας ακόμη λόγος προβλημάτων στην απόδοση στα ελληνικά οφείλεται στην εγγενή δυσκολία της ΝΕ να έχει κυρίως την ΑΕ ως πηγή άντλησης υλικού, σε αντίθεση με τις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, που αντλούν από την ΑΕ και τη λατινική, π.χ. *dictionary – lexicon*, ΝΕ *λεξικό*. Ορισμένες φορές λύση στο πρόβλημα αυτό μπορεί να

²⁷ Λέξεις-παγίδες με παραπλήσιο σημαίνον αλλά με διαφορετικό σημαινόμενο.

δοθεί με την αλλαγή στον τρόπο σύλληψης της έννοιας (conceptualisation)/ εννοιοδότησης.²⁸

8.7.4 Ορθός σχηματισμός ελληνογενών όρων

Τέλος διαπιστώνεται ότι ιδιαίτερα στα δάνεια από αναγνώριση (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1997: 80), παρά το ότι το υλικό τους προέρχεται από την ΑΕ, είναι δυνατό να αντιγράφεται εσφαλμένα στη ΝΕ η μορφή που έχουν στην ξένη γλώσσα, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι κανόνες της ΝΕ, π.χ. *phonemic* > *φωνημικός*, ενώ σύμφωνα με τους κανόνες της ΝΕ προκύπτει ο τύπος *φωνηματικός*. Παρόμοια στο επίπεδο της μορφολογίας: στους όρους *σπληνομεγαλία*, *ηπατομεγαλία*, *ακρομεγαλία* έχει αντιγραφεί η σειρά των συστατικών της αγγλικής, ενώ οι όροι θα έπρεπε να είχαν σχηματιστεί κατά τα *μεγαλομανία*, *μεγαλοκαρδία*, *μεγαλοψυχία* (Μουντοκαλάκης 2015). Το ίδιο ο όρος *αιμοφιλία* < *Hämophilie* θα ήταν ορθότερο να αποδοθεί ως *αιμορροφιλία* «τάση για αιμορραγία». Παρόμοια ο όρος *thalassaemia* ή *thalassemia* αποδόθηκε ως *θαλασσαιμία*, ενώ ορθότερος είναι ο όρος *θαλασσαναιμία*. Το ίδιο στο επίπεδο της σύνταξης: ο όρος *B-lymphocyte* αποδόθηκε ως *B-λεμφοκύτταρο* κατά μίμηση της αγγλικής σύνταξης, ενώ θα έπρεπε να αποδοθεί ως *λεμφοκύτταρο Β*. Τέλος προβλήματα προκύπτουν από κακή μετάφραση π.χ. ο όρος *global amnesia* έχει αποδοθεί ως *σφαιρική αμνησία*, ενώ πρόκειται για *καθολική/πλήρη αμνησία* (Μουντοκαλάκης 2015).

Ωστόσο όλες οι παραπάνω περιπτώσεις πρέπει να λυθούν από τους ειδικούς στο γνωστικό αντικείμενο. Βέβαια η ΓΝΕΛ μπορεί να περιλαμβάνει μεταφραστικές οδηγίες.

8.7.5 Δανεισμός

Αν και ο αριθμός των άμεσων δανείων στον επιστημονικό λόγο είναι περιορισμένος, ωστόσο η ΓΝΕΛ πρέπει να ασχοληθεί με τα άμεσα δάνεια, ιδίως ως προς τη φωνολογική και μορφολογική μορφή τους, η οποία βρίσκεται έξω από το πρωτοτυπικό σύστημα της ΝΕ, λ.χ. ασυνήθιστα ληκτικά τεμάχια π.χ. *σάνταρντ*, ασυνήθιστα συμφωνικά συμπλέγματα π.χ. *αμάλαμα*, *ιμπερτάση*, *κονστρουκτιβισμός*, *ακλισία* π.χ. *corpus*, *pidgin*, *sabir*, *schwa*.

8.8 Χρήση συμβόλων, συντομογραφιών

Στα επιστημονικά κείμενα χρησιμοποιούνται σύμβολα αποδεκτά από όλα τα θεωρητικά πλαίσια, λ.χ. στη γλωσσολογία οι αγκύλες ([...]) μέσα στις οποίες καταγράφεται φθόγγος, οι πλάγιες γραμμές (/.../) μέσα στις οποίες καταγράφεται φώνημα, το άγκιστρο ({...}) μέσα στο οποίο καταγράφεται μόρφημα. Το σύμβολο (Ø) χρησιμοποιείται στη

²⁸ Βλ. παραδείγματα όπου η ελληνική επηρεάζεται σε επίπεδο εννοιοδότησης από τη γαλλική, ενώ γενικώς επηρεάζεται από την αγγλική (Anastassiadis-Symeonidis 2014).

αγγλ. still life
γαλλ. nature morte
ΝΕ νεκρά φύση

αγγλ. lost and found
γαλλ. objets perdus
ΝΕ γραφείο απολεσθέντων

αγγλ. software
γαλλ. logiciel
ΝΕ λογισμικό

μορφολογία για την καταγραφή του μηδενικού μορφήματος. Τα σύμβολα (+, -) χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν αντιστοίχως την παρουσία ή απουσία χαρακτηριστικού, π.χ. [+έμφυχο], [-έμφυχο]. Τα σύμβολα ($\bar{\quad}$ και $\check{\quad}$) πάνω από φωνήεν δηλώνουν αντίστοιχα τη μακρότητα και τη βραχύτητα λ.χ. προκειμένου για την ΑΕ. Τα βελάκια χρησιμοποιούνται για να δηλωθεί η κατεύθυνση της παραγωγής, δηλ. *παιδί* → *παιδάκι*, αλλά *παιδάκι* ← *παιδί*. Το σύμβολο (\neq) χρησιμοποιείται για τη δήλωση της αντίθεσης, π.χ. *ζωντανός* \neq *νεκρός*. Το λατινικό ερωτηματικό (ένα ή περισσότερα) πριν από ένα στοιχείο δηλώνει το βαθμό γραμματικότητας του στοιχείου, ενώ ο αστερίσκος (*) στην ίδια θέση στη σύγχρονη γλωσσολογία δηλώνει τη μη γραμματικότητα του στοιχείου. Στην ιστορική γλωσσολογία ο αστερίσκος δηλώνει τον αμάρτυρο τύπο. Τα σύμβολα (<, >) χρησιμοποιούνται για να δηλωθεί η κατεύθυνση της ετυμολογικής προέλευσης, π.χ. ΑΕ *μήτηρ* > ΝΕ *μητέρα*, ΝΕ *μητέρα* < ΑΕ *μήτηρ*.

Επίσης η κεφαλαιογράμματη γραφή χρησιμοποιείται για τη δήλωση του λεξήματος, π.χ. ΤΡΑΠΕΖΙ σημαίνει το λέξημα *τραπέζι*. Ακόμη χρησιμοποιείται η κάθετη διάσταση με την τοποθέτηση κεφαλαίου γράμματος ως δείκτη κάτω και δεξιά μιας μονάδας, προκειμένου να χαρακτηριστεί η μονάδα ως προς το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκει, π.χ. *τραπέζι*₀, δηλ. η λ. *τραπέζι* είναι ουσιαστικό.

Τα τυπογραφικά μέσα χρησιμοποιούνται επίσης με συμβολικό χαρακτήρα. Ιδιαίτερα η πλαγιογράφιση χρησιμοποιείται για την καταγραφή των αυτώνυμων (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1999), λ.χ. 'το *τραπέζι* είναι ουδέτερο ουσιαστικό και γράφεται με γιώτα'. Τα εισαγωγικά περιέχουν συνώνυμη λέξη ή ερμηνεία. Επίσης τα σύμβολα του Διεθνούς Φωνητικού Αλφαβήτου (IPA) έχουν επινοηθεί για να καταγράφονται φωνητικά όλες οι γλώσσες με τον ίδιο τρόπο, π.χ. *τραπέζι* [trapézi].

Βέβαια κάθε γλωσσολογική θεωρία μπορεί να επινοήσει δικά της σύμβολα ή συντομογραφίες, όπως (↑, ↓) για να δηλωθεί η επίταση ή η μείωση της επίτασης μεταξύ συνώνυμων, π.χ. *κρύος* = *παγερός* ↑, ή ακόμη η χρήση του κεφαλαίου λατινικού Ε για να δηλωθεί η κενή κατηγορία (Gross 1977).

9. Παραρτήματα

Τέλος θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο να υπάρχουν ειδικά παραρτήματα, συμπληρωματικά της ύλης του κορμού της ΓΝΕΛ. Π.χ. παράθεση όλων των πρώην δασυνόμενων λέξεων για τον ρόλο που παίζουν στην κατασκευή των λέξεων, κατάλογος προθημάτων, επιθημάτων, συνθετικών και σχηματιστικών στοιχείων που είναι απαραίτητα στην κατασκευή επιστημονικών όρων.

Επίλογος

Όσον αφορά το πόσο επιτυχημένος είναι ένας όρος, αυτό σήμερα αποτελεί αντικείμενο συζήτησης καταρχάς μεταξύ των ειδικών του κλάδου (λ.χ. Χαραλαμπίκης 2004). Είναι βέβαιο ότι με τη συνεργασία σταδιακά οι διάφορες τάσεις στο πλαίσιο της δημιουργίας της ελληνικής ορολογίας συγκλίνουν όλο και περισσότερο. Ωστόσο αποτελεί ζητούμενο η συνολική περιγραφή της γραμματικής με τους κανόνες της οποίας κατασκευάζονται οι όροι αυτοί. Αυτό ακριβώς το κενό έρχεται να καλύψει η ΓΝΕΛ.

Και, ενώ στη νόρμα και στο μη λόγιο επίπεδο είναι εμφανείς οι τάσεις της ΝΕ (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2012) για αναλογία (*στις μία η ώρα* αντί για *στη μία*), για μορφολογική εξομάλυνση (*του συνεχή* (επίθ.) αντί για *του συνεχούς*), για αρθρωτική

ευκολία με την απλοποίηση συμφωνικών συμπλεγμάτων (*πράμα* αντί για *πράγμα*, *αποστρατικοποίηση*²⁹ αντί για *αποστρατιωτικοποίηση*), για σημασιολογική διαφάνεια με την επιλογή οικείων θεμάτων (*νερόμυλος – υδρόμυλος, πικ πονκ – επιτραπέζια αντισφαίριση*), για εύλωτο³⁰ τέρμα των λέξεων (*βουλευτίνα* αντί για *βουλευτής, θορυβώδικος* αντί για *θορυβώδης*), στο λόγιο επίπεδο είναι εμφανείς οι τάσεις προς την αντίθετη κατεύθυνση, δηλ. για μορφολογικές ιδιαιτερότητες/εξαιρέσεις, για διατήρηση των συμφωνικών συμπλεγμάτων, της χασμωδίας, της ασαφούς δήλωσης στο τέρμα των λέξεων (*ο, η εμφανής*), για επιλογή λόγιων θεμάτων (βλ. και Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2005) κτλ.

Συνεπώς η ΓΝΕΛ θα αποτελέσει ένα βήμα προς την απαρτίωση της περιγραφής της ΝΕ αλλά θα έχει και πρακτικό αντίκρισμα, αφού μπορεί να συμβάλει αποτελεσματικά με τη διδασκαλία της ειδικής γλώσσας στη βελτίωση του γλωσσικού οργάνου των φοιτητών τόσο των ημεδαπών όσο και των αλλοδαπών που σπουδάζουν μια επιστήμη. Το πρωτότυπο αυτό εγχείρημα μπορεί να αποτελέσει το φάρο για την εκπόνηση παρόμοιων γραμματικών και άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών, των οποίων ο επιστημονικός λόγος φέρει ανεξίτηλα τη σφραγίδα της ελληνικής.

Βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ά. (1986) *Η Νεολογία στην Κοινή Νεοελληνική*, Θεσσαλονίκη 1986, ΕΕΦΣ του ΑΠΘ, Παράρτημα αρ. 65.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ά. (1994) *Νεολογικός δανεισμός – Άμεσα δάνεια από τη γαλλική και την αγγλοαμερικανική – Μορφοφωνολογική ανάλυση*, Θεσσαλονίκη.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ά. (1997) Διαδικασίες κατά τη δημιουργία όρων, *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία, Ανακοινώσεις 1^ο Συνεδρίου*, Αθήνα: ΕΛΕΤΟ 77–87.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ά. (1999) «Η λεξικογραφική μεταγλώσσα της νεοελληνικής (δημοτικής)». *Συνέδριο για την ελληνική γλώσσα – 1976-1996. Είκοσι χρόνια από την καθιέρωση της Νεοελληνικής (Δημοτικής) ως επίσημης γλώσσας*. Αθήνα, ΕΚΠΑ 29 Νοεμβρίου – 1 Δεκεμβρίου 1996. Αθήνα: 117-135.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ά. (2001) «Αναβαπτισμός». *Ελληνική γλώσσα και ορολογία - ΕΛΕΤΟ* 3, Αθήνα: 63–77, http://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/2001_3rd_05-Anastasiadi-SymeonidiAnna.pdf
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ά. (2005) «Πετ(ο)- και λιθ(ο)- ως στοιχεία της ελληνικής ορολογίας». *Ελληνική γλώσσα και ορολογία - ΕΛΕΤΟ* 5, Αθήνα: 13–22, http://www.eleto.gr/download/Conferences/5th%20Conference/5th_01-02-Anastasiadi%20Paper.pdf

²⁹ Τύπος με απλολογία.

³⁰ Με την έννοια ότι το τέρμα της λέξης δηλώνει με φανερό τρόπο το μέρος του λόγου όπου ανήκει η λέξη, το γένος, τον αριθμό, τη φωνή κτλ.

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (2007) «Το μόρφωμα *-ειδ(ής)* στη Νέα Ελληνική». *Ελληνική γλώσσα και ορολογία – ΕΛΕΤΟ 6*, Αθήνα: 19–31, http://www.eleto.gr/download/Conferences/6th%20Conference/6th_01-23-Anastasiadi-SymeonidiAnnaPaper_V04.pdf
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (2009) «Ορολογία της Φυσικής Στοιχειωδών Σωματιδίων», *Ελληνική γλώσσα και ορολογία - ΕΛΕΤΟ 7*, Αθήνα: 155-164.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (2012) «Το νεοελληνικό κλιτικό σύστημα των ουσιαστικών και οι τάσεις του», Gavriilidou, Z., Efthymiou, A., Thomadaki, E. & Kambakis-Vougiouklis, P. (eds), *Selected papers of the 10th ICGL, Komotini 2011*, 10ο Διεθνές συνέδριο ελληνικής γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Θράκης.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (2013α) «Η συμβολή της ελληνικής στη διαμόρφωση της διεθνούς επιστημονικής ορολογίας», Ημερίδα ΕΛΕΤΟ-ΕΑΦΤ, *Οι Εθνικές Γλώσσες και η Ορολογία στην Ανώτατη Εκπαίδευση, στην Επιστήμη και στην Τεχνολογία*, Αθήνα (Σε σύνδεση με το 9ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»), http://www.eleto.gr/download/Conferences/ELETO-EAFT_Conference_2013-11-07/ELETO-EAFT-Symposium-2013_AnnaAnastasiadis-Symeonidis-Paper_GR.pdf
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (2013β) «*-ωμα*: ένα προβληματικό τέρμα στη νέα ελληνική», *Ελληνική γλώσσα και ορολογία - ΕΛΕΤΟ 9*, Αθήνα: 29–40, http://www.eleto.gr/download/Conferences/9th%20Conference/Papers-and-speakers/9th_02-15-08_Anastasiadou-SymeonidouAnna_Paper_V05.pdf
- Anastasiadis-Syméonidis, A. (2014) «Grec moderne et français : relations linguistiques toujours vivantes» *Les sciences du langage en Europe*, Actes du colloque 2011 de l'ASL – Association des Sciences du Langage, Limoges: Éditions Lambert-Lucas, 111-131.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α., Ε. Ζάγκα, Μ. Ματθαιουδάκη (2014) «Συνδυαστικές προσεγγίσεις στη γλωσσική διδασκαλία: η περίπτωση του CLIL», (eds) Kotzoglou G., K. Nikolou, E. Karantzola, K. Frantzi, I. Galantomos, M. Georgalidou, V. Kourti-Kazoullis, Ch. Papadopoulou, E. Vlachou, *Selected Papers of 11th International Conference on Greek Linguistics*, Ρόδος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών, 102-113.
<http://www.rhodes.aegean.gr/Assets/announcements/diafora/ICGL-Conf.html>
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. Α. Φλιάτουρας (2003) «Το επίθημα *-(ω)μα*», *Ελληνική γλώσσα και ορολογία - ΕΛΕΤΟ 4*, Αθήνα: 74–84, http://www.eleto.gr/download/Conferences/4th%20Conference/4th_07-29-AnastasiadiA-FliatourasA.pdf
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Α. Φλιάτουρας (2005) «Το χαρακτηριστικό [+/-λόγιο] στη νέα ελληνική: ορισμός και ταξινόμηση», *Greek linguistics-Proceedings of the 6th International Conference on Greek Language*, Πανεπιστήμιο Κρήτης, 2004, Ρέθυμνο 110-120.

- Αραποπούλου, Μ. & Γ. Γιαννουλοπούλου (2002) «Η χρήση της γλώσσας στα μη γλωσσικά μαθήματα: Ο λόγος των επιστημών», www.komvos.edu.gr/glwssa/Odigos/thema.
- Βαλεοντή, Τ. (2007) «Η παραγωγική κατάληξη -ίτις/-ίτιδα στην ιατρική ορολογία», *Ελληνική γλώσσα και ορολογία - ΕΛΕΤΟ 7*, Αθήνα: 56–69, http://www.eleto.gr/download/Conferences/7th%20Conference/7th_03-37-ValeontiTatiana_V13b_Paper.pdf
- Βαλεοντής, Κ. (1997) «Ο Αναλογικός Κανόνας στην υπηρεσία της σύγχρονης ελληνικής ορολογίας», *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία - ΕΛΕΤΟ 1*, Αθήνα: 33–52, http://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/AnalogueRuleOfNaming-Ed1_GR.pdf
- Βαλεοντής, Κ. (2001) «Η σύνθεση και παραγωγή στην ελληνική γλώσσα για τον σχηματισμό μονολεκτικών σύμπλοκων όρων», *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία - ΕΛΕΤΟ 3*, Αθήνα: 45–62.
- Βαλεοντής, Κ. (2007) «Νεοελληνικά σύνθετα ρήματα που προέρχονται με δύο τρόπους σύνθεσης από απλά ρήματα με αρχαιοελληνική προέλευση – Σημασία και χρήση τους στην σύγχρονη οροδοσία/ονοματοδοσία», *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία - ΕΛΕΤΟ 6*, Αθήνα: 32–52, http://www.eleto.gr/download/Conferences/6th%20Conference/6th_02-27-ValeontisKostasPaper_V05.pdf
- Βαλεοντής, Κ. (2015) «Τρεις προτάσεις για ανάγκες που απαιτούν κάλυψη από μια Γραμματική του Νεοελληνικού Επιστημονικού Λόγου (ΓΝΕΛ)». Συζήτηση στρογγυλής τράπεζας στο 10^ο διεθνές συνέδριο ελληνικής ορολογίας ΕΛΕΤΟ, Αθήνα.
- Βαλεοντής, Κ. & Σ. Φραγκόπουλος (2005) «Η χρήση της μετοχής των ρημάτων της νεοελληνικής στην οροδοσία/ονοματοδοσία των ειδικών θεματικών πεδίων», *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία - ΕΛΕΤΟ 5*, Λευκωσία Κύπρος: 44–60, http://www.eleto.gr/download/Conferences/5th%20Conference/5th_04-41-Valeontis-Frangopoulos_V18.pdf
- Βαλεοντής, Κ. & Έ. Μάντζαρη (2006) «Η γλωσσική διάσταση της ορολογίας: Αρχές και μέθοδοι σχηματισμού των όρων», 1st Athens International Conference on Translation and Interpretation, Translation: Between Art and Social Science, Αθήνα, http://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/HAU-Conference2006-ValeontisMantzari_GR.pdf
- Βαλεοντής, Κ. & Π. Κριμπάς (2014) *Νομική γλώσσα – Νομική ορολογία*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη & ΕΛΕΤΟ.
- Beaugrande, R. & W. Dressler (1981) *Introduction to Textlinguistics*. London: Longman.
- Γεωργακοπούλου, Α. & Δ. Γούτσος (1999) *Κείμενο και επικοινωνία*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

- Γιαννουλοπούλου, Γ. (2001) «Η συμβολή της αρχαίας ελληνικής και της λατινικής στη διαμόρφωση της επιστημονικής ορολογίας των ευρωπαϊκών γλωσσών: Ιστορική θεώρηση». *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία – ΕΛΕΤΟ 3*, Αθήνα: 19-29.
- Γούτσος, Δ. & Αικ. Μπακάκου-Ορφανού (2006) «Η κειμενική στάση κατά την ανάπτυξη του γραπτού λόγου», *Γλωσσολογία 17*, Αθήνα: 127-141.
- ΕΛΟΤ 561-1:2006, Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 1: Θεωρία και εφαρμογή.
- ΕΛΟΤ 402:2010, Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι.
- Ευσταθίου, Κ. (2015) «Γλωσσικά προβλήματα κατά τη διδασκαλία της Χημείας». Συζήτηση στρογγυλής τράπεζας στο 10^ο διεθνές συνέδριο ελληνικής ορολογίας ΕΛΕΤΟ, Αθήνα.
- Ζάγκα, Ε. (2014) *Η διδασκαλία της γλώσσας με βάση το περιεχόμενο – Από τη θεωρία στην πράξη*, Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Guilbert L. (1965) *La formation du vocabulaire de l'aviation*, Paris, Larousse.
- Guilbert L. (1967) *Le vocabulaire de l'aeronautique*, Rouen, Publications de l'Université de Rouen.
- Halliday, M.A.K. & R. Hasan (1976) *Cohesion in English*. London: Longman.
- Holton D., P. Mackridge & Ειρ. Φιλιππάκη-Warburton (2004) *An Essential Grammar of the Modern Language*, Routledge. *Βασική γραμματική της σύγχρονης ελληνικής γλώσσας*, Πατάκης 2007.
- Καλλέργης, Μ., Μ. Γεωργουλέα (2009) «Τυπική και άτυπη χρήση της μετοχής σε επιλεγμένα μεταφράσματα από όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης», *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία - ΕΛΕΤΟ 7*, Αθήνα: 266–280, http://www.eleto.gr/download/Conferences/7th%20Conference/7th_19-28-KallergisMi-GeorgouleMa_Paper2_V03.pdf
- Κακριδή-Φερράρι Μ. (2001) «Μετάφραση ξένων όρων». Στο Χριστίδης, Α.-Φ. (επιμ.) *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη Γλώσσα*. Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 203-205.
- Κατσαλήρου, Α. (2012) «Κατάλογος ακαδημαϊκού λεξιλογίου για την ελληνική γλώσσα: Δημιουργία και προοπτικές αξιοποίησής του». *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα*, 32, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη: 377-386.
- Κατσογιάννου, Μ. & Ε. Ευθυμίου. (2004) «Θεωρία, μέθοδοι και πρακτικές της ορολογίας». Στο Κατσογιάννου Μ. και Ε. Ευθυμίου (επιμ.). *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και Εφαρμογές*. Αθήνα: Καστανιώτης, 25-60.
- Κλαίρης, Χρ. & Γ. Μπαμπινιώτης (2005). *Γραμματική της νέας ελληνικής. Δομολειτουργική – επικοινωνιακή*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κουτσοιέλου-Μίχου, Στ. (2006) «Οι επίλογοι των επιστημονικών άρθρων. Σχηματική δομή και γλωσσικά στοιχεία». Στο Γούτσος Δ., Στ. Κουτσοιέλου, Αικ. Μπακάκου-Ορφανού, Ε. Παναρέτου (επιμ.), *Ο κόσμος των κειμένων – Μελέτες αφιερωμένες στον Γεώργιο Μπαμπινιώτη*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 71-88.

- Κουτσουλέλου-Μίχου, Στ. (2009) *Όψεις του ακαδημαϊκού λόγου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κριμπάς, Π. (2015) «Προς μια γραμματική της Νεοελληνικής Νομικής Γλώσσας», Συζήτηση στρογγυλής τράπεζας στο 10^ο διεθνές συνέδριο ελληνικής ορολογίας ΕΛΕΤΟ, Αθήνα.
- Λέκκα, Β. (2005) *Η γλώσσα των επιστημονικών κειμένων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Λέκκα, Β. (2006) «Κείμενο και περικείμενο στον επιστημονικό λόγο». Στο Γούτσος Δ., Στ. Κουτσουλέλου, Αικ. Μπακάκου-Ορφανού, Ε. Παναρέτου (επιμ.), *Ο κόσμος των κειμένων – Μελέτες αφιερωμένες στον Γεώργιο Μπαμπινιώτη*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 49-70.
- Mélanie-Becquet Fr. & S. Prevost (2014). «Eléments initiaux : combinaisons et schémas préférentiels dans un corpus d'articles scientifiques», *Corpus 13, Eléments initiaux dans la phrase : approches inter-genres et inter-langues*, σσ. 29-60.
- Μουντοκαλάκης Θ. (2015) «Παραδείγματα ιατρικής ορολογίας ενδεικτικά της ανάγκης για μια γραμματική του νεοελληνικού επιστημονικού λόγου», Συζήτηση στρογγυλής τράπεζας στο 10^ο διεθνές συνέδριο ελληνικής ορολογίας ΕΛΕΤΟ, Αθήνα.
- Μπακάκου-Ορφανού, Αικ. (2005) *Η λέξη της Νέας Ελληνικής στο γλωσσικό σύστημα και στο κείμενο*. Αθήνα: Περιοδικό *Παρουσία*, Παράρτημα αρ. 65.
- Ξυδόπουλος, Γ. (2002) «Προβλήματα απόδοσης των γλωσσολογικών όρων από την αγγλική στην ελληνική», *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 22, Θεσσαλονίκη, 495-506.
- Ξενοφώντος, Κ. & Μ. Κατσογιάνου (2015) «Η διδασκαλία των μαθηματικών στην πολύγλωσση τάξη». Συζήτηση στρογγυλής τράπεζας στο 10^ο διεθνές συνέδριο ελληνικής ορολογίας ΕΛΕΤΟ, Αθήνα.
- Πολίτης Π. (2000) *Επιχειρηματολογία. Λόγος και κείμενο*. Στο http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/discourse/2_1_4/index.html
- Σετάτος, Μ. (1993) «Εμμεσα δεικτικά στοιχεία της επιχειρηματολογίας στην κοινή νεοελληνική», *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 14, Θεσσαλονίκη: 15-29.
- Τσιαμούρη, Φρ. (2014) *Οι δείκτες κειμενικής συνοχής στο γραπτό λόγο αλβανόφωνων μαθητών: κατακτώντας τη συνδετικότητα στην ελληνική ως Γ2*, Θεσσαλονίκη, ΑΠΘ, Διπλωματική μεταπτυχιακή εργασία.
- Χαραλαμπίκης, Χ. (2004) «Προβλήματα ισοδυναμίας στη νεοελληνική επιστημονική ορολογία». Στον ηλεκτρονικό τόμο των *Πρακτικών του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας (Ρέθυμνο, 18-21 Σεπτεμβρίου 2003)*, διαθέσιμο σε CD-ROM (με ISBN: 960-88268-0-2).
- Χατζησαββίδης Σ. & Α. Χατζησαββίδου (2011, 2013) *Γραμματική νέας ελληνικής γλώσσας – Α', Β', Γ' Γυμνασίου*, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων Πολιτισμού και Αθλητισμού, Διόφαντος. [Οι παραπομπές στην έκδοση του 2013]